

Nuorisovaihtomuistoja 23 vuoden takaa

Vuonna 1987 sain osallistua suomalaisten Lions Clubien nuorisovaihto-ohjelmaan. Sodankylän Lions Club hyväksyi minut lähetettäväksi vaihto-opiskelijakseen, huolehti vaihtoon liittyvistä käytännön järjestelyistä sekä tuki matkaa kustantamalla Atlantin ylittävät lennot. Yhdysvaltoihin matkasi lentokoneellinen suomalaisnuoria, jotka saivat 1 ½ kuukauden ajan tutustua amerikkalaisten perheiden elämään. Vastaanottajat olivat sikäläisiä Lions Club -aktiiveja.

Sijoitusperheeni, Fieldsit, asuivat suuren Michigan-järven rannikolla Lawrence-nimisessä maalaiskaupungissa Etelä-Michiganissa. Lähimpään suurempaan kaupunkiin Kalamazooon oli vajaan tunnin ajomatka. Perheen isä Thomas Field työskenteli insinöörinä pahvilaatikkoja valmistavalla tehtaalla. Äiti Joan Field oli erityisopettaja ongelmanuorille tarkoitettussa koulussa. Perheen tytär Stacy oli 16-vuotias lukiolainen. Parempaa isäntäperhettä en olisi voinut toivoa. Fieldsit olivat sydämellisiä, vieraanvaraisia ja ottivat minut mutkattomasti mukaansa perheensä arkeen. Lisäksi he näkivät paljon vaivaa esitellessään maataan ja kulttuuriaan.

Perheen äiti Joan oli etukäteen tiedustellut kiinnostuksen kohteistani. Kun ilmoitin olevani kiinnostunut kuvataiteesta ja historiasta, Fieldsit suunnittelivat vierailun tutustumiskohteet tarjotakseen mielenkiintoista nähtävää. Yhdessä tekemämme matkat olivat mieleenpainuvia. Asuntoautolla teimme viikon retken Michiganin osavaltion läpi Kanadan puolelle saakka. Matkan pääkohde oli Huron-järven pohjoisosaan sijoittuva historiallinen Mackinac Island, jonka vaiheet edustavat läpileikkausta Yhdysvaltojen historiasta. Saari oli alun perin intiaanien tärkeä kulttipaikka. Myöhemmin alue osoittautui eurooppalaisten kolonisaatiossa strategisesti tärkeäksi ja etuvartioasema linnoitettiin. Vanhan ranskalaisen puulinnoituksen rekonstruktio sijaitsi mantereen puolella. 1700-luvulla englantilaiset rakensivat uuden linnoituksen Mackinac-saaren korkeimmalle kohdalle. Kun alueen sotilaallinen puolustaminen kävi 1800-luvulla tarpeettomaksi, valtasivat lomailijat ja turistit luonnonkauniin saaren, jonne rakennettiin 1800-luvulla suuri hotelli ja hulppeita puuhuviloita. Mackinac-saari oli edelleen varsinainen turistien vetonaula, koska sen historiallista miljöötä ja luontoa hoidettiin sen erityispiirteitä kunnioittaen. Saarelle pääsi vain lautalla ja paikan päällä liikuttiin joko kävellen, polkupyörillä tai hevosten vetämillä vankkureilla. Autot eivät häirinneet kaupunkikuvaa ja museot sekä erilaiset näytökset tarjosivat vierailijoille kiinnostavaa katsottavaa.

Detroitin matkalta on erityisesti jäänyt mieleen vierailu kuuluisalla Cranbrookin kampuksella, jossa sijaitsi muun muassa maineikas Cranbrookin taideakatemia. Sinne Suomesta Yhdysvaltoihin 1920-luvulla muuttanut arkkitehti Eliel Saarinen paitsi suunnitteli rakennuksia, myös työskenteli perheenjäsentensä sekä aikansa muotoilun huippujen kanssa. Punatiilinen modernistinen arkkitehtuuri sekä vehreä miljöö veistoksineen ja suihkulähteineen oli harmoninen kokonaisuus. Tutustuimme myös kampuksen yhteydessä sijaitsevaan sanomalehtikustantaja ja mesenaatti G.G. Boothin Cranbrook House -kartanoon ja sen lukuisiin puutarhoihin. Cranbrookin taidemuseossa oli nähtävillä amerikkalaista 1900-luvun kuvataidetta sekä akatemian silloisten opiskelijoiden tekemiä taideteoksia. Saaristen merkitys amerikkalaiselle muotoilulle konkretisoitui myöhemmin tutustuessamme Arttrain 1987 -taidekasvatusprojektiin. Junan vaunuihin oli toteutettu kiskoilla liikkuva taidenäyttely niille, jotka eivät museoihin päässeet. Näyttelyn tavoitteena oli antaa kuva

amerikkalaisen taiteen ja muotoilun kehityksestä. Hämmästykseni oli suuri, kun suurin osa näyttelystä esitteli Saarisen perheenjäsenten töitä. Detroitissa vieraillessamme kävimme myös Greenfield Village -ulkoilmamuseossa, jonne oli siirretty edustava joukko erilaisia periamerikkalaisia rakennuksia. Historiallisiin asuihin pukeutuneet työntekijät esittelivät muun muassa työnäytöksissä amerikkalaisen elämänmenoa ennen vanhaan. Kontrasti nykyiseen oli hyvin konkreettinen.

Chicagon matkalla oli upeaa vierailua suuren luokan taidemuseossa. The Art Institute of Chicagossa oli vaikuttava 1800-luvun ranskalaisten impressionistien kokoelma ja jännittävä museokauppa. Vastaavan kaltaiset hyvin varustetut museomyymälät tulivat Suomessa muotiin vasta 1990-luvulla. The Museum of Science and Industry oli teollisuuskaupungin profiiliin sopiva tieteen ja teollisuuden kehitystä esittelevä museo. Sen moninaisten laitteiden sijaan mieleen jäi museossa esillä oleva Colleen Mooren satulinna (Colleen Moore's Fairy Castle). Kyseinen Hollywood-tähti suunnitteli unelmiensa prinsessalinnan 1930-luvulla eri alojen ammattilaisten ja käsityöläisten avustuksella. Kun raha ei ollut este unelmien toteuttamiselle, oli tuloksena todellinen fantasianukkekoti, jonka jokainen yksityiskohta oli loppuun saakka harkittu. Sisustuksessa ei säästelty jalokiviä, kultaa, hopeaa, kilpikonnankilpeä tai muita eksoottisia materiaaleja. Satuprinsessan kodissa oli monien ihmeellisyyksien lisäksi muun muassa aitoja antiikin aikaisia miniatyyriesineitä, maailman pienin painettu Raamattu ja toimiva miniatyyripiano.

Hieman toisenlaiseen arkkitehtuuriin paneuduimme tutustuessamme Michiganin osavaltion hallinnollisen keskuksen Lansingin 1800-luvun jälkipuolella rakennettuun hallintokeskukseen. Tämä uusrenessanssia edustava monumentaalinen rakennus oli varustettu amerikkalaisille hallintorakennuksille tyypillisellä korkealla kohoavalla keskuskupolilla. Vastaavan kaltaiset Valkoisen talon muunnokset ovat tyypillisiä Yhdysvalloissa. Ohion matkalla vierailimme Fieldsien sukulaisten luona ja tutustuimme esimerkiksi amishien maalaismarkkinoihin sekä Sea World -merikeskukseen.

Oleellinen osa vaihdossa oli myös aivan tavallinen arki. Myös se antoi paljon elämyksiä ja ihmettelyn aihetta. Fieldseillä oli suuri perhe, johon kuuluivat isovanhemmat sekä sisarukset puolisoineen ja lapsineen. Sukulaiset myös pitivät aktiivisesti yhteyttä ja oli antoisaa päästä tutustumaan suvun eri-ikäisiin jäseniin ja heidän koteihinsa. Tapaamisten yhteydessä saatoin todeta, että kliseiset käsitykset amerikkalaisten sosiaalisuudesta ja huumorintajusta olivat totta. Perheen tytär Stacy harrasti kansantansseja, joten kesän sesonkiaikaan olimme mukana seuraamassa tanssiesityksiä erilaisilla markkinoilla, juhlissa ja leireillä. Hyväntekeväisyyttä harrastavan sukulaistädin kanssa osallistuimme meksikolaisten lasten päiväkodin puistoretkeen. Aurinkoiset meksikolaistaustaiset lapset olivat kerrassaan hurmaavaa seuraa. Muistiin ovat jääneet myös uimaretket South Havenin hiekkarannoille Michigan järven rannalle, osavaltion järjestämä suuren luokan ilotulitus Yhdysvaltojen 4. heinäkuuta vietettävän itsenäisyyspäivän kunniaksi, kansainvälisen kuumailmapallokisan seuraaminen sekä perheen isän Tomin kanssa tehty vierailu paikallisen Lions Clubin kokoukseen, josta sain muistoksi pinssin.

Ikimuistoinen oli myös Pohjois-Amerikan ilmasto, johon en tahtonut tottua lainkaan. Lapin viileiden kesätuulien jälkeen yli 30 asteen helle ja korkea ilmankosteus olivat

liikaa. Onneksi Fieldsien sinisen kodin takapihalla oli uima-allas, johon saattoi pulahtaa päivittäin vilvoittelemaan. Myös Lapin valoisiin öihin tottuneelle sysipimeät yöt ja öinen sirkkujen siritys tuntuivat omituiselta. Voimakkaat ilman lämpötilojen vaihtelut saivat aikaan myös pelottavia myrskyjä ja sääätiedotuksiin kuuluivat tornadovaroitukset. Kuuman ilmaston positiivisina puolina olivat taas luonnon vehreys ja takapihalla kasvavat persikka- ja lumupuut, joista saattoi poimia tuoreet hedelmät aamiaiselle.

Amerikkalaista elämän menoa ei voi ohittaa mainitsematta ruokakulttuuria, joka vielä 1980-luvun lopussa poikkesi suuresti suomalaisesta. Vaikka sijoitusperheen äiti oli todellinen terveystoimilija ruoan suhteen, hämmästytti sikäläinen suhde ruokaan niin määrältään kuin laadultaan. Ruokaa ostettiin valtavina pakkauksina, sitä syötiin paljon ja annoskoot olivat jättimäisiä. Eipä siis ihme, että katukuvassa näkyi todellakin valtavan ylipainoisia ihmisiä. Hampurilaiset ja pitsat olivat arkista pikaruokaa silloin, kun aika ei riittänyt kotona kokkaamiseen. Sodankylässä ei vielä tuolloin tiedetty pitsoista ja torin nakkikioski oli ainoa paikka, josta saattoi ostaa hampurilaisia. Täysin jokapäiväisiä olivat myös litran cokisjuomat, jotka upposivat vaivattomasti helteen uuvuttamaan turistiin. Kokemuksen arvoisia olivat myös amerikkalaiset herkut ja niiden ylenpalttinen kuorruttaminen ja huurruttaminen makealla. Vohveleiden päällystämiseen ei riittänyt sokeri tai hillo, vaan ensin siveltiin voita, sitten hunajaa tai marmelaadia ja päälle päätteeksi tomusokeria. Vuokaleipien sisältä saattoi löytyä vihreää makeaa hyytelöä ja maapähkinävoileivät jo veivät hampaatkin mennessään. Jos makean nälkä ei vielä lähtenyt, oli mahdollista piipahtaa erityisessä jäätelöravintolassa, jossa tarjottiin ruokalistalta valittavia ja luonnollisesti valtavan kokoisia jäätelö- ja pirtelöannoksia.

Erialaisten vaihto-ohjelmien virallisiin tavoitteisiin on ilmeisesti kirjattu vieraaseen kieleen ja kulttuuriin tutustuminen. Molemmat täyttyivät osaltani erinomaisesti. Matka oli varsinainen kielikylpy, jonka voi todeta onnistuneen viimeistään siinä vaiheessa, kun jo näin unia englanniksi. Lukioikäiselle oli mukava kokemus havaita, että peruskoulun kielten opetus mahdollisti vuorovaikutuksen vieraalla kielellä. Kielitaidon avulla on edelleen havaittavissa, että kulttuurieroista huolimatta eri maalaisten ihmisten välillä on erojen sijaan silttenkin paljon yhteistä.

Kulttuuriin tutustumisen yhteydessä voi puolestaan todeta, että suomalaisen median ja erityisesti elokuvien kautta välittyvä kuva Yhdysvalloista ei aina vastaa todellisuutta. Tavallisten perheiden kautta vaihto-oppilas saa tutustua vieraaseen kulttuuriin tavalla, joka ei ole mahdollista esimerkiksi valmismatkoilla tai omaehtoisilla retkillä.

Kulttuurin suhteen mieleeni on jäänyt kaksi varsin periamerikkalaisena pitämäni ilmiötä. Ensinnäkin, vaikka amerikkalaiset vaikuttavat hyvin patrioottisilta, ihmiset ovat hyvin tietoisia omista taustoistaan ja sukunsa historiasta. Turhaan ei käytetä Yhdysvalloista käsitettä sulatusuuni, jossa eri kulttuureista lähteneet ihmiset rikastuttavat yhteiskuntaa. Tämän kulttuurien, ideoiden ja ideologioiden sekoituksen vuoksi amerikkalaiset ovat myös oppineet tuomaan esiin mielipiteensä. Kun suomalaisessa yhteiskunnassa on havaittavissa pyrkimystä tietyn kaltaiseen konsensukseen, sama yhtenäisen mielipiteen ongelma ei vaivaa amerikkalaisia. He ovat varmoja mielipiteistään ja valmiita puolustamaan näkökantonsa. Havainto on myöhemmässä työssäni auttanut ymmärtämään amerikkalaisessa kulttuurin

tutkimuksessa esiintyvää kirpeää yhteiskuntakritiikkiä ja jyrkkää politikointia esimerkiksi liberaaleiksi tulkittujen arvojen puolesta.

Toiseksi matka auttoi havaitsemaan, miten valtavan kukoistava oli Yhdysvaltojen kulutus- ja palvelukulttuuri. Tavallisissa ruokakaupoissa oli jokaisen kassan päässä pakkaajat, jotka näppärästi lastasivat ostokset paperipusseihin. Ravintoloiden tarjoilijoiden kestoily ei hyytynyt milloinkaan ja shoppailu oli arkipäiväistä ajanvietettä. Koululaiset olivat jo hyvissä ajoin osa-aikatyössä tai ainakin kesätyössä pikaruokaravintolassa tai muussa palveluammattissa. Moni kulutukseen liittyvä asia onkin rantautunut Suomeen vasta 1990-luvulla. Näitä olivat esimerkiksi ilmastoidut ostoskeskukset, Rock'n'Roll Mc Donaldsit ja drive in -pikaruokaravintolat.

Yhtä lailla amerikkalaiset olivat onnistuneet varsin lyhyen eurooppalaisen historiansa ja kulttuurinsa kaupallistamisessa. Ulkoilmamuseot, linnakkeet ja muut historialliset kohteet olivat todellakin historiaa ja nykypäivää yhdistäviä attraktioita. Historiallisiin asuihin pukeutunut henkilökunta vaikutti siltä, kuin se olisi todellakin asunut elävässä museokylässä, hyvin tavallisista historiallisista asioista kerrottiin kuin ne olisivat suuria ihmeitä ja Mackinac Islandin linnoituksen ammuntaesitys 1700-luvun aseina oli suuri spehtaakkeli, jota turistikokoontuivat seuraamaan sankoin joukoin ja hajaantuivat taas tyytyväisinä tahoilleen valtavan pamauksen jälkeen. Historian kaupallistaminen merkitsi myös varsin suuressa määrin sen pinnallistumista. Toisinaan kohteet olivat kuin puuhamaita, jossa kaikille ikäryhmille riitti tekemistä. Luonnollisesti myös kaikissa turistikohteissa oli myytävänä rajaton määrä matkamuita. Amerikassa tuskin on sellaista paikkaa tai tutustumiskohdetta, josta ei vielä ole painettu t-paitaa, kahvimukia tai avaimenperää.

Marja-Liisa Rajaniemi, Jyväskylä